

ÄR DET SANT?

LÄRARHANDLEDNING

Ungdomar, barn och vuxna nås idag av mängder av information i olika medier. Förmågan att källkritiskt kunna hantera detta informationsflöde är viktigare än någonsin. Är det sant? handlar om källkritik och media. Serien lämpar sig för undervisningen i grundskolan åk 4-6.

Handledningen innehåller arbetsuppgifter och diskussionsfrågor till varje avsnitt och utgår från de förmågor som elever i grundskolan ska utveckla i samhällskunskap. Serien kan även vara intressant för andra ämnen där källkritik och media ingår, som till exempel svenska. Handledningen utgår ifrån förmågorna som kursplanen i samhällskunskap i Lgr11 lyfter fram.

- reflektera över hur individer och samhällen formas, förändras och samverkar
- analysera och kritiskt granska lokala, nationella och globala samhällsfrågor ur olika perspektiv
- analysera samhällsstrukturer med hjälp av samhällsvetenskapliga begrepp och modeller
- uttrycka och värdera olika ståndpunkter i till exempel aktuella samhällsfrågor och argumentera utifrån fakta, värderingar och olika perspektiv
- söka information om samhället från medier, Internet och andra källor och värdera deras relevans och trovärdighet
- reflektera över mänskliga rättigheter samt demokratiska värden, principer, arbetssätt och beslutsprocesser

OM PROGRAMMET

Är det sant? Mediekritik för åk 4-6

Om man frågar nyhetsankaret Anna Ankare vilket som är Sveriges bästa nyhetsprogram svarar hon självklart att det är "Är det sant?". Så heter nämligen det nyhetsmagasin hon själv leder varje vecka. Men sanningen är att varken hon eller hennes reporter Jenny Josefsson är några särskilt skickliga journalister. I själva verket gör de alla tänkbara misstag. De kollar inte sina källor, de blir lurade av företag att göra smygreklam, de köper manipulerade bilder, de gör nyheter om oviktiga saker och de ifrågasätter inte könsdiskriminerande uppgifter. Men hoppet för Anna Ankare och Jenny Josefsson är inte helt ute. I varje program får de vägledning av en okänd sanningsröst och lär sig av sina misstag. De får träffa verkliga experter som hjälper dem att i slutänden få ihop just Sveriges bästa nyhetsprogram. Programmet som hela tiden ställer frågan "Är det sant?".

"Är det sant?" är nyhetssatir för åk 4-6. Syftet är att med hjälp av humor lära eleverna att förstå mer om hur medier fungerar idag, men också om hur de fungerade förr samt att uppmana till källkritiskt tänkande. Eleverna ska även få förståelse för sin egen roll som publicister på till exempel bloggar och i sociala medier.

Målet är att eleverna efter att ha sett programmen ska kunna förhålla sig kritiska till den information de möter i sin mediekonsumtion. De ska förstå skillnaden mellan reklam och redaktionellt innehåll. De ska dessutom ha kunskap om risker och möjligheter vid egen publicering på Internet.

"Är det sant?" består av sex 15-minutersavsnitt och varje program har ett tema.

Avsnitt 1: Källkritik

Avsnitt 2: Reklam

Avsnitt 3: Nyheter

Avsnitt 4: Bildmanipulation

Avsnitt 5: Bilden av killar/tjejer i media

Avsnitt 6: Självpublicering

Rollen som nyhetsankaret Anna Ankare spelas av komikern och skådespelaren Sanna Persson Halápi. I rollen som Jenny Josefsson ser vi Ida Kjellin.

Lgr 11 - ur centralt innehåll

Serien omfattar följande centrala innehåll i samhällskunskap för åk 4-6.

Information och kommunikation

- Informationsspridning, reklam och opinionsbildning i olika medier. Hur sexualitet och könsroller framställs i medier och populärkultur.
- Hur man urskiljer budskap, avsändare och syfte i olika medier med ett källkritiskt förhållningssätt.

Beslutsfattande och politiska idéer

- Vad demokrati är och hur demokratiska beslut fattas. Det lokala beslutsfattandet, till exempel i elevråd och föreningar. Hur individer och grupper kan påverka beslut.

AVSNITT 1 - KÄLLKRITIK

Nyheter. Anna Ankare presenterar två nyheter om hamburgare från det påhittade företaget Megaburgerz. Vad är problemet med att det är Megaburgerz själva som har gjort undersökningen? Hur borde Anna Ankare ha tänkt innan hon bestämde sig för att ha med undersökningen i sitt program? Diskutera!

Råttan i pizzan. I nyhetsinslaget om råttan i pizzan dyker ett problem upp som handlar om vem journalisten låter komma till tals i sändningen.

- Vilka får komma till tals i reportaget?
- Gör journalisten rätt som låter konkurrenten komma till tals? Varför/varför inte?
- Vem skulle du ha intervjuat och varför?

Experten. Försök sammanfatta det experten säger tillsammans med en kompis. Använd er av följande ord och begrepp: *trovärdighet, misstänksamhet, perspektiv, rykten, primärkälla, sekundär källa samt varför det är viktigt att kunna.*

Förfalska! Hitta en notis (en liten nyhetstext) i en dagstidning eller på någon av våra största tidningars hemsidor. Lägg till något eget i nyheten så att den inte längre stämmer, dvs förfalska den. Läs upp notiserna för varandra två och två. Försök avslöja varandras lögner.

Diskutera. Grundläggande för att kunna söka och hantera information är att ha kunskap om hur man söker och att kunna vara källkritisk till det man hittar.

- Var brukar du få din information och dina nyheter ifrån?
- Vilka källor har de platser du använder? Går det att lita på deras källor? Förklara varför de går eller inte går att lita på?

AVSNITT 2 - REKLAM

Blir du påverkad? I avsnittet får vi exempel på hur reklam påverkar människor. Jenny Josefsson blir till slut sugen på att köpa Zuperznor. Skulle du vilja köpa Zuperznor efter att ha sett reklamen? Varför? Varför inte? Diskutera!

- På vilket sätt påverkas du av reklam?
- Hur tror du att vuxna påverkas av reklam?
- Tycker du att reklam är bra eller dåligt? Förklara varför!

Experten. Försök sammanfatta det experten säger tillsammans med en kompis. Använd er av följande ord och begrepp: *påverkar, humor, känslor, produkter, tjänster, kändisar, kända låtar, gulliga grejer och hur vi ser på oss själva.*

Metod. Experten nämner flera olika metoder som reklamkatterna använder för att få oss att köpa olika saker. Titta i en veckotidning eller på nätet och försök hitta annonser där de metoder som experten pratar om används. Du kan även försöka att minnas reklamfilmer som du sett på TV eller bio. Kan ni komma på exempel där de knep som experten pratar om används? Diskutera i grupper!

Inte ljuga! Reklam får inte ljuga om själva produkten, inte heller rikta sig *till barn* och inte *diskriminera*. En reklam som bryter mot dessa regler kan anmälas till Konsumentverket.

- Vad innebär det att reklam är diskriminerande? Försök att tillsammans hitta exempel på sådan reklam i tidningar, på nätet eller i reklamfilmer.
- Titta på reklam på nätet, i tidningar eller på TV. Hittar du någon reklam som du misstänker överdriver eller till och med ljugar? Varför misstänker du det?
- Har du någon gång blivit lurad av reklam? Diskutera med varandra om vad som fick dig att gå på just den reklamen. På vilket sätt blev du lurad?

Annonser och produktplacering

Det är vanligt att du nås av ca 3000 reklambudskap om dagen.

- Gå in på någon av kvällstidningarnas förstasidor på nätet. Är det tydligt vad som är reklam? Hur syns det?
- I avsnittet förekommer produktplacering i form av en dricka som Anna Ankare dricker ur. Kan du komma på andra exempel på produktplaceringar i filmer på TV eller i tidningar?

AVSNITT 3 – NYHETER

Varför nyheter?

Information och nyheter är betydelsefullt av många olika anledningar. Vilka nyheter är betydelsefulla för dig?

- Läser du nyheter på nätet? Vilka nyheter brukar du läsa? Var och varför brukar du läsa dessa?
- Om du skulle vara nyhetsreporter vad skulle du vilja berätta om? Varför skulle den nyheten vara viktig och för vem?
- Varför är det viktigt att det finns nyheter och personer som jobbar med att skriva nyheter?

Påhittat. Skriv en påhittad nyhetsnotis (kort nyhetsartikel). Diskutera i grupper om era notiser skulle kunna vara verkliga nyheter. Diskutera vad det är som gör era olika nyheter realistiska (verkliga) eller inte.

Experten. Försök sammanfatta det experten säger tillsammans med en kompis. Använd er av följande ord och begrepp: *allt får inte plats, val, för vem, nytt, oväntat, någon bestämmer, där ingen bevakar, perspektiv och motiv.*

Vad tas upp i nyheterna? Experten berättar att allt som händer inte får plats i nyheterna. Journalister skriver till exempel oftare om det som händer nära. Titta på en nyhetssajt på nätet eller i en tidning. Märker du att det som händer i Sverige får mer utrymme? Hitta exempel och diskutera!

”Viktiga saker kan också vara något som inte händer”
Vad menas egentligen med detta uttryck? Diskutera och förklara.

AVSNITT 4 - BILDMANIPULATION

Nyheter. Anna Ankare läser upp tre nyhetstelegram: 1. Kungen och Michael Jackson har varit på Hawaii. 2. Att man sett dinosaurier i tunnelbanan 3. Om glädjehock bland människor som har sett Är det sant?. Hur kunde dessa bilder bli nyheter? Vad gjorde Anna Ankare för fel när hon valde att ha med dem i nyhetsprogrammet? Diskutera!

UFO i Bollnäs. Diskutera följande i grupper:

- Gjorde redaktionen fel som visade nyheten om UFO i Bollnäs? Varför? Varför inte?
- Brukar du/ni lita på att bilder och filmklipp som du/ni ser har hänt på riktigt?
- Vad kan hända om felaktiga bilder och filmklipp blir tagna för sanna?

Experten. Försök sammanfatta det experten säger tillsammans med en kompis. Använd er av följande ord och begrepp: *bevis, manipulerat, förväntningar, fusk, krig och direkt påverkan.*

Luras! Kombinera en bild eller film med text och skapa en egen nyhet där du lurar med hjälp av bilden/filmen. Läs varandras texter eller titta på varandras filmer. Diskutera i grupper vad som inte är på riktigt i era nyheter eller filmer. Vad det svårt att avgöra? Är det lätt att lurar med bilder och filmer?

AVSNITT 5 - KILLAR/TJEJER

Nyheter. Anna Ankare presenterar två nyheter i början av avsnittet: 1. Rödluvan och mormor åt egentligen upp vargen. 2. Prinsessan på ärten var egentligen Prinsessan på fjärten.

Sagofigurerna är "trötta på den falska och stereotypa bild som getts av dem", säger programledaren. Ta reda på vad ordet stereotyp betyder och berätta med egna ord om hur det visar sig i någon saga du känner till.

Dramatisering. Gör en dramatisering av en klassisk saga där ni vänder på könsrollerna.

Killar är från mars, tjejer är från Venus. Tyckte du att Jenny Josefsson gjorde ett bra reportage om professor Gåsleversson? Verkade hans undersökning stämma? Gjorde hon några misstag som reporter? Diskutera!

Undersöka könsroller. Med könsroller menar vi bland annat hur män och kvinnor visas i till exempel tidningar, på tv eller på Internet. Undersök könsroller i medier.

- Gör en lista på de tv-serier ni tittar på. Hur skildras tjejer och killar i programmen? Vad skulle hända om killar och tjejer bytte plats i serien?
- Titta i en dagstidning. Räkna antalet män/kvinnor. Varför är de med? Vilka roller har de? Diskutera varför det ser ut som det gör?

- Experten pratar om att reklam ofta riktar sig tydligt till antingen killar och tjejer. Titta på reklam i tidningar och på nätet. Ser du några exempel på "tjejr reklam" eller "killreklam"? I så fall: Hur skiljer de sig åt?
- Gå till en leksaksaffär och hämta en leksakskatalog. Går det att se vilka leksaker som affären vill sälja till killar respektive tjejer? Hur? Vad händer om du klipper ut pojkar och flickor och byter plats på dem?
- Är killar och tjejer på ett annat sätt i media än i verkligheten? Spelar det i så fall någon roll? Diskutera!

Experten. Försök sammanfatta det experten säger tillsammans med en kompis. Använd er av följande ord och begrepp: *mer lika än olika, företag vill sälja, gamla vanor, tonåring och identitetssökande.*

Förbjudet. I programmet pratar man om att det är förbjudet att "sälja grej med tjej". Vad betyder det? Varför tror du att det är förbjudet i Sverige? Används killar på liknande sätt för att göra reklam för något? Ge exempel!

AVSNITT 6 - SJÄLVPUBLICERING

På Internet.

På Internet är det lätt för alla att skriva texter och lägga ut bilder. Vilka är fördelarna med det? Vilka är nackdelarna?

Experten. Försök sammanfatta det experten säger tillsammans med en kompis. Använd er av följande ord och begrepp: *får man skriva vad som helst, luras, låtsaspersoner, "som en saga".*

Lagar. Precis som i alla andra sammanhang får du inte sno andras bilder, inte mobbas och inte säga elaka saker när du träffar andra på nätet. I avsnittet säger de att du inte ska utsättas för något som gör dig ledsen. Diskutera!

- Har du varit med om att någon har skrivit något taskigt om dig på nätet?
- Har du varit taskig mot någon på nätet utan att det varit din mening?
- Är det lättare att vara taskig på nätet än ansikte mot ansikte? Varför?
- Hur mycket tänker du på vad du skriver om andra eller vilka bilder du lägger ut på nätet?

Vem där?

- Många känner sig lurade av Goziz, som utgett sig för att vara någon helt annan på sin blogg. Hur skulle ni ha reagerat om en person på nätet visade sig vara någon helt annan i verkligheten? Diskutera!
- Finns det något som är bra med att man kan låtsas vara någon annan på nätet?
- Om du skulle skapa en påhittad figur på nätet – hur skulle den vara? Vad skulle du vilja att din påhittade figur skrev om? Vad skulle syftet med figuren vara?